

5. Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 р. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14> (дата звернення 08.11.2025).

Трегубенко Сергій Валерійович,
аспірант науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки
України

ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИЙ: ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Базове визначення поняття «військовополонений» закріплено у Женевській конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року [1], яка стала основоположним актом у регулюванні цього інституту. Згідно зі статтею 4 Конвенції, військовополоненими є комбатанти, які потрапили під владу ворога, а також члени збройних сил, ополчення, добровольчих формувань і рухів опору, що дотримуються законів і звичаїв війни. Цим визначенням охоплюються, як особи регулярних армій, так і учасники партизанських або територіальних формувань, якщо вони відкрито носять зброю та мають відзнаки, що відрізняють їх від цивільного населення. Конвенція закріплює принцип гуманного ставлення, який передбачає заборону тортур, актів насильства, дискримінації, приниження честі та гідності полонених, а також гарантує право на справедливе поводження, медичне забезпечення, листування з родиною і відвідування представниками Міжнародного комітету Червоного Хреста. Ці положення становлять основу правового статусу

військовополонених і формують обов'язки держав-учасниць щодо їхнього захисту.

Подальший розвиток концепції відбувся у Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій 1977 року [2], який деталізував положення про захист осіб, що беруть участь у воєнних діях. Документ визнав, що будь-яка особа, захоплена у зв'язку з конфліктом, підлягає гуманному поводженню до моменту визначення її статусу, навіть якщо сторони не можуть одразу встановити, чи є вона комбатантом, цивільним або нелегальним учасником. Це нововведення усунуло прогалини, що виникали у XX столітті внаслідок гібридних воєн, коли лінія між цивільними та військовими була розмита. Протокол також уточнює права полонених на інформацію, правову допомогу, зв'язок з родиною і захист від примусового зникнення. Таким чином, у системі міжнародного гуманітарного права інститут військовополонених має універсальний характер і поширюється на всі форми збройних конфліктів, незалежно від їхньої інтенсивності чи офіційного визнання сторонами.

У сучасних умовах особливого значення набуває розмежування понять «військовополонений», «цивільний заручник» та «незаконно утримувана особа». На відміну від військовополонених, цивільні заручники не мають бойового статусу й перебувають під захистом IV Женевської конвенції про захист цивільного населення. Їх захоплення з метою тиску або обміну визнається воєнним злочином і порушенням статті 34 Конвенції. Незаконно утримувані особи – це ті, хто не отримує жодного визнаного правового статусу, зокрема військовослужбовці, яких держава-агресор не визнає комбатантами, або цивільні, проти яких не ведеться офіційне провадження. Така правова невизначеність призводить до порушення принципів гуманності, права на справедливий суд і заборони свавільного позбавлення волі. Саме тому визначення

статусу кожної особи, захопленої під час бойових дій, є ключовим елементом міжнародної правової відповідальності.

В українській юридичній науці формування підходів до визначення правового статусу військовополонених відбувається у кількох напрямках: міжнародно-правовому, адміністративно-правовому та гуманітарному. Кравченко І. М. досліджує співвідношення понять «військовополонений» і «цивільний заручник», акцентуючи на тому, що в умовах гібридної війни, де чітко розмежування між військовими і цивільними часто відсутнє, традиційні категорії потребують переосмислення [3, с. 137]. Авторка підкреслює, що у конфліктах нового типу виникає ризик змішування статусів, коли держава-агресор свідомо не визнає захоплених осіб військовополоненими, позбавляючи їх правових гарантій, передбачених Женевською конвенцією. Це порушує основоположний принцип міжнародного гуманітарного права – захист усіх осіб, які потрапили до влади противника.

Серватюк Л. В. у своїх працях систематизує міжнародні стандарти, що визначають статус військовополонених, і наголошує на потребі розроблення національних механізмів імплементації цих норм [4, с. 158].

З позицій адміністративного права питання правового забезпечення військовополонених аналізує Гринь О. О., який розглядає інститут військовополонених, як складову системи функціонування сектору безпеки та оборони України [5]. Автор доводить, що ефективна державна політика у цій сфері передбачає створення міжвідомчої координаційної моделі, де юридичні, військові, дипломатичні та гуманітарні інститути діють узгоджено.

Україна, як держава-учасниця Женевських конвенцій, гармонізує національне законодавство з міжнародними нормами, закріплюючи відповідні гарантії в основних правових актах. Така нормативна база створює фундамент для національної політики у

сфері поводження з військовополоненими й забезпечує виконання Україною міжнародних зобов'язань.

Таким чином, теоретико-правова сутність інституту військовополонених полягає у поєднанні міжнародно-правових принципів гуманності з національними механізмами реалізації гарантій захисту. Українська правова система, базуючись на Конституції та спеціальних законах, поступово розвиває власну модель забезпечення прав військовополонених, що включає як правові, так і гуманітарні інструменти. Цей інститут виконує не лише функцію юридичного регулювання, а й гуманістичну місію – збереження людської гідності в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

2. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

3. Кравченко І. М. Правовий статус «військовополонений» і «цивільний заручник» у контексті норм міжнародного гуманітарного права та проведення операції Об'єднаних сил (АТО) на Сході України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (114). С. 137-149. <https://doi.org/10.33270/01201141.137>.

4. Серватюк Л. В. Міжнародні стандарти, що визначають правовий статус військовополонених. Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених [Текст] : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 10 листоп. 2022 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Є. Ю. Бараш, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 158-162. <https://elar.navs.edu.ua/items/fe30aa56-98ea-482e-a7ed-0bece89aeeb8>.

5. Гринь О. О. Адміністративно-правові засади функціонування сектору безпеки та оборони України. дис. к.ю.н. за спец. 12.00.07. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2024; Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024. - 219 с. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/4fbf3d67-89b3-4888-9efd-1fde3412b6f7/content>.

Ярема Наталія Іванівна,
ад'юнкту відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури
Національної академії внутрішніх справ

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану роль поліцейського як суб'єкта безпосереднього контакту між державою та громадянами зростає, а значення його комунікативної компетентності стає ключовим фактором ефективного забезпечення публічного порядку, довіри громадян та мінімізації конфліктів. Воєнні ризики, стресові ситуації та велика кількість внутрішньо переміщених осіб створюють нові вимоги до вербальної та невербальної взаємодії поліцейського з різними категоріями населення; про це наголошують у сучасних дослідженнях про комунікативну компетентність працівників правоохоронних органів. [1, с. 165; 4, с. 350].

Мета. Визначити складові комунікативної компетентності поліцейського у контексті організаційного забезпечення його діяльності під час дії правового режиму воєнного стану та запропонувати практичні заходи з їх формування й застосування.